

Zuidantwerpsche Plaatsnamen

door K. ROELANDTS.

Het toponymisch onderzoek is zoo min in Vlaanderen als elders reeds in zulke mate gevorderd, dat men alleen synthetische studiën zou mogen verwachten. In de eerste plaats wordt deze jonge wetenschap vooralsnog gediend door gedetailleerde nasporingen betreffende oorsprong en beteekenis van bepaalde namen of namengroepen. Daardoor wordt men ook in de gelegenheid gesteld meer materiaal te publiceeren, dan in een synthese kan gerechtvaardigd worden.

Voor al op het stuk van de gemeentenamen is het daarom niet overbodig, de uiteraard beknopte aantekeningen uit MANSION'S Voornaamste Bestanddeelen en CARNOY'S Dictionnaire étymologique te preciseeren door uitvoerige variantenlijsten en een grondige behandeling van afzonderlijke toponiemen. Alvorens over te gaan tot historische en taalkundige gevolgtrekkingen van meer algemeenen aard, mogen immers de verklaringen van de betrokken namen niet al te hypothetisch zijn.

Met het oog op een voorgenomen studie over het Oud- en Middellantwerpsch, trachten wij daarom in deze bijdrage zekerheid te verkrijgen over de herkomst van twee Zuidantwerpsche plaatsnamen, Borsbeek en Reet.

Buiten de algemeen bekende verkortingen, worden hier nog de volgende gebruikt :

- CUVELIER, Dénombr. — J. CUVELIER, Les dénombrements de foyers en Brabant (XIVe-XVIe siècle) [Ac. Roy. Belg., Com. roy. hist. in-4°]. *Bruxelles*, 1912-(Table onomastique)1913.
- DIERCXSSENS — J. C. DIERCXSSENS, Antverpia Christo nascens et crescens seu acta... I-VII. *Antverpiae*, 1773.
- GAILL. — Excerpten van wijlen E. GAILLIARD, Instituut voor Vla. Top. te Leuven.
- GALESLOOT — L. GALESLOOT, Le livre des feudataires de Jean III, duc de Brabant (Ac. Roy. Belg., Com. roy. hist. in-8°). *Bruxelles*, 1865 [= Latynsboek].
- KREGL. — A. KREGLINGER, Mémoire historique et étymologique sur les noms des communes de la province d'Anvers. *Bull. Com. Stat.* III (1847), 209-303.
- KUYL, Hoboken — P. D. KUYL, Hoboken en zijn wonderdadig kruisbeeld alsmede eene beschrijving van het voormalig klooster der PP. Birgittijnen. *Antwerpen*, 1866.
- LE ROY, Not. March. — J. LE ROY, Notitia Marchionatus Sacri Romani Imperii... *Amstelædami*, 1678 (in fine : *Antverpiae*, 1715).
- S. A. — Staatsarchief te Antwerpen.
- SCHOBSENS, Env. Anv. — J. SCHOBSENS, Les environs d'Anvers. 65 promenades pédestres dans un rayon de 10 kilomètres à partir de l'Hôtel de Ville (Édit. Tour. Club de Belg.). *Bruxelles*, s. d. (1930²).
- SCHOBSENS, Prov. Anv. — ID., Dans la province d'Anvers, 71 promenades pédestres dans un rayon de plus de 10 kilomètres à partir de l'Hôtel de Ville (Édit. Tour. Club de Belg.). *Bruxelles*, s. d. (1930 of 1931²).
- STOCKMANS, Deurne en Borgerhout — J. B. STOCKMANS, Deurne en Borgerhout sedert de vroegste tijden tot heden I-III. *Brecht*, 1895-1899.
- STOCKMANS, Gesch. Berchem — ID., Geschiedenis der gemeente Berchem. *Antwerpen*, 1886.
- STOCKMANS, Gesch. Hof v. Wolscate — ID., Geschiedkundige beschrijving van het Hof van Wolscate of „De Koeisteert”, onder Mortsel [gevolgd van het opstel : Mortzella in pago Taxandrico]. *Brecht*, 1898 (aansluiting van : STOCKMANS, Knopboek).
- STOCKMANS, Gesch. Mortsel — ID., Geschiedenis der gemeente Mortsel met aansluiting over Edeghem, Hove, Bouchout, Borsbeek, Contich, Waerloos, Reeth en Aertselaer [Geschiedenis van Mortsel en het graafschap Cantecroy]. *Antwerpen*, 1882.

STOCKMANS, Knopboek — ID., Het knopboek der kerk van Mortsel (1453). *Antwerpen*, 1898 [in hetzelfde boek verschenen, achteraan, STOCKMANS, *Gesch. Hof v. Wolfscate en Id., Graf-schriften der Sint-Benedictuskerk van Mortsel (Antwerpen, 1898)*, elk met afzonderlijke pagineering].

STOCKMANS, St. Willibr. — ID., Antwerpen's Sint-Willibrordskerk sedert hare stichting tot heden, met eene beschrijving der nieuwe kerk door J. HENDRICKX. *Antwerpen*, 1893.

VANNÉRUS, Ivt. St. Mich. — J. VANNÉRUS, Inventaire des archives de l'abbaye de Saint-Michel à Anvers, reposant aux archives de l'État en cette ville. *Louvain*, 1913. Verscheen, met afz. pagin. 1-66, in *Analectes de l'ordre de Prémontré*, sept. 1912; déc. 1912; mars 1913; juin 1913.

VANNÉRUS, Ivt. Tong. — ID., Inventaire des archives de l'abbaye de Tongerloos reposant aux archives de l'État à Anvers. *Louvain*, 1909. Verscheen, met afz. pagin. 1-50, in *Analectes de l'ordre de Prémontré*, déc. 1908; mars 1909; juin 1909.

1. Borsbeek.

1119, *Borsbeka*, MIRAEUS-FOPPENS, Opera dipl. II, 815 duidt op Borsbeke bij Aalst; ten onrechte werd het door KREGL. 228 (1) met den hier behandelenden naam geïdentificeerd.

XIIIe eeuw: 1232, *Borcebeke*, DIERCXSENS I, 206 (2); 1239, *Bursebeke*, *Borcebeke*, GAILL. (3); 1264, *Bersebeka*, PIOT, Cart. Eename, 280 (4); 1270, Nicolaus de *Borsebeke*,

(1) Vandaar ook SCHOBSENS, Env. Anv., 150 en STOCKMANS, *Gesch. Hof v. Wolfscate*, 22.

(2) Evenzoo P. J. GOETSCHALCKX, *Bijdr. Gesch. XI (1912)*, 89 = ID., *Gesch. v. h. bisdom v. Antwerpen II. Landdekenij Antw. I (Eekeren-Donk, 1915)*, 193; *Bijdr. Gesch. XVII (1926)*, 189. — STOCKMANS (Deurne en Borgerhout I, 186, n. 2 en *Gesch. Hof v. Wolfscate*, 22) spelt foutief *Bersebeke*; KREGL. 228, STOCKMANS (*Gesch. Mortsel*, 400 en *Gesch. Hof v. Wolfscate*, 22) en SCHOBSENS, Env. Anv., 150 dateeren verkeerd 1230.

(3) Ook *Bijdr. Gesch. VIII (1909)*, resp. blz. 590, 591 = P. J. GOETSCHALCKX - B. VAN DONINCK, Oorkondenboek abdijs St. Bern. (*Antwerpen*, 1926), resp. blz. 30 (nr 28), 31 (nr 29).

(4) Evenzoo P. J. GOETSCHALCKX, *Bijdr. Gesch. XI (1912)*, 89; STOCKMANS, Deurne en Borgerhout I, 187; ID., *Gesch. Hof v. Wolfscate*, 22.

STOCKMANS, *Gesch. Mortsel*, 466 ; 1272, *Borssebeke*, *Anal. Hist. Eccl.* XXXIII (1907), 145 ; 1282, *Borsbeke*, *Borsebeke*, *Bijdr. Gesch.* VIII (1909), 393 ; 1284, *Totter beecke van *Bouchbeke*, *Stockmans, Gesch. Mortsel*, 400 (1) ; ca 1288, *Borzebeke*, *Antw. Arch.* 2e r. II (1927), 101 ; 1291, *Borsebeke*, *DIERCKSENS I*, 327 (2) ; XIIIe-XIVe e., *Borsebeke*, *Anal. Hist. Eccl.* XXVIII (1900), 171.

XIVe eeuw : 1308, *Borsbeeck*, *STOCKMANS, Gesch. Mortsel*, 400 (3) ; 1318, *Borsbeke*, *STOCKMANS, Deurne en Borgerhout I*, 192 (4) ; 1319, *Borsbek*, *KREGL.* 228 ; 1332, 1342, *Borsbeke*, *KREGL.* 228 ; 1342, *Borsbeke*, *P. J. GOETSCHALCKX, Bijdr. Gesch.* XI (1912), 92 ; 1e h. XIVe e., *O. Bertilden van Borsebeke*, *O. Margriten van Borsebeke*, *O. Lijsbetten van Borsebeke*, *F. PRIMS, Gesch. v. Antw.* IV, 2 (*Antwerpen*, 1933), resp. blz. 138, 144, 146 [Jaargetijdenboek Begijnhof Antwerpen] ; ca 1350, *Bersbeke*, *Borsebeke*, *GALESLOOT*, 16, 128 ; 1352, *Borsbeke*, *GAILL.* ; 1353, *Borsebeke*, *GOETSCHALCKX, Bijdr. Gesch.* XI (1912), 92 ; 1358, *Borsbeke*, *WILLEMS, Brab. Yeesten (5) II*, 553 ; 1358, *Boursbeke*, *VERKOOBEN (6)*, 246 ; 1374, *Borssebeke*, *Bijdr. Gesch.* II (1903), 208 ; 1374, *Borsbeke*, *Bijdr. Gesch.* III (1904), 542 ; 1383, *Borsbeke*, *GAILL.*

XVe eeuw : 1413, *Borsbeke*, *Bijdr. Gesch.* IV (1905), 245 ;

(1) Zie insgelijks *STOCKMANS, Gesch. Mortsel*, 380 ; — *SCHOB-BENS, Env. Anv.*, 150 geeft foutief *Bouckbeke*.

(2) *EVENZOO Bijdr. Gesch.* XIV (1922/23), 192 ; *KREGL.* 228 ; *SCHOB-BENS, Env. Anv.*, 150 ; *STOCKMANS, Gesch. Mortsel*, 400.

(3) *EVENZOO STOCKMANS, Gesch. Hof v. Wolfscate*, 22 ; *KREGL.* 228 ; *SCHOB-BENS, Env. Anv.*, 150.

(4) *EVENZOO KREGL.* 228 ; *SCHOB-BENS, Env. Anv.*, 150.

(5) *J.-F. WILLEMS, De Brabantsche Yeesten of Rymkronyk van Braband*, door *Jan de Klerk van Antwerpen I-III* (Collection de chroniques belges inédites, publ. par ordre du gouv.). *Bruxelles*, 1839-1869 (t. III par *J. H. BORMANS*).

(6) *A. VERKOOBEN, Inventaire des chartes et cartulaires des duchés de Brabant et de Limbourg et des pays d'Outre-Meuse* (*Inventaires des archives de la Belgique*), 1e partie. *Chartes originales et vidimées III. Bruxelles*, 1912.

1431, *Borsbeke*, *ibid.* VII (1908), 297 (1); 1432, *Borsele* (2), VANNÉBUS, *Ivt. St. Mich.*, 20; 1442, *Boersebeke*, *Anal. Hist. Eccl.* I (1864), 233 (3); 1442, *Borsbeke*, GAILL.; 1459, Willemme van *Bosbeke*, GAILL.; midden XVe e., *Borsbeke*, A. VINCENT, *Bijdr. Gesch.* IX (1910), 376; 1467, *Borsbeke*, *Antw. Arch.* XIX, 459-60; 1485, *Borsbeeck*, *Bijdr. Gesch.* IV (1905), 304; 1487, Digne van *Bosbeke*, GAILL.; XVe e., *Borsebeke*, KREGL. 228; XVe e. (orig. 1350-1375), *Boursebeke*, *Anal. Hist. Eccl.* XXVIII (1900), 171; XVe e., **Bonsebeke*, *ibid.*; einde XVe e., *Borzebecke*, *ibid.*

XVIe eeuw: 1503-1521, *Borsbeke*, *Bijdr. Gesch.* XXIII (1932), 143; 1522, Adriaen van *Bosbeke*, Willeme van *Bosbeke*, GAILL.; 1524, *Borsbeeck*, *Bijdr. Gesch.* IV (1905), 306 (4); 1526, *Borsbeke*, KREGL. 292; 1545, *Borsbeke*, STOCKMANS, *St. Willibr.*, 74 n.; 1563, *Borsbeecke*, *Id.*, *Gesch. Mortsel*, 401; 1563, *Borsbeke*, *Borsbecke*, *Borsbeecke*, *Id.*, *Deurne en Borgerhout I*, 16-17; ca 1569, *Borsbeke*, *Anal. Hist. Eccl.* XXVIII (1900), 171 en 325; 1571, *Borsbeke*, *ibid.* III (1866), 48 en 49; 1593, *Borsbeeck*, STOCKMANS, *Bijdr. Gesch.* IX (1910), 528 n. 11; 1595, *Borsbeecke*, *Id.*, *Deurne en Borgerhout III*, 204; einde XVIe e., *Borsbeke*, KUYL, *Hoböken*, 67 n.

XVIIe eeuw: 1600, *Borsbeeck*, *Bijdr. Gesch.* I (1902), 425; 1608, *Borsbeke*, STOCKMANS, *Gesch. Berchem*, 74; 1613, *Borsbeke*, GAILL.; ca 1667, *Borsbeke*, *Borsbeecq*, GAILL.; 1678, *Borsbeke*, LE ROY, *Not. March.*, 234; 1684

(1) Evenzoo *Anal. Hist. Eccl.* XIV (1877), 472; — P. J. GOETSCHALCKX, *Gesch. bisdom Antw. II. Landdekenij Antw. I*, 206 *Borsebeke*.

(2) Blijkbaar een contaminatie tusschen *Borsbeke* en *Wezele*, te wijten aan onnauwkeurig kopieeren. Het duidt trouwens deze beide gemeenten aan.

(3) STOCKMANS, *Knopboek*, 76 spelt *Borsbeke*.

(4) Evenzoo P. J. GOETSCHALCKX, *Bijdr. Gesch.* XI (1912), 93 = *Id.*, *Gesch. bisdom Antw. II. Landdekenij Antw. I*, 197.

(kop.), *Borsbeeck*, *Borsbeke*, VANNÉRUS, Ivt. St. Mich., 35-36.

XVIIIe eeuw : 1705, *Borsbeeck*, GAILL. ; 1753, *Borsbeeck*, *Bijdr. Gesch.* I (1902), 427 ; 1756, *Beursbeek*, GAILL. ; 1758, *Borsbeeck*, *Bijdr. Gesch.* V (1906), 296 ; 1770, *Borsbeek*, GAILL. ; 1777 (kop. ca 1831), *Borsbeek*, FERRARIS, Carte de la Belgique (*Bruxelles*, s. d.) ; 1787, *Borsbeeck*, GAILL. ; 1794, *Busbeek*, GAILL. ; 1796, *Borsbeeck*, GAILL. ; 1798, *Borsbeeck*, STOCKMANS, Deurne en Borgerhout III, 206.

XIXe eeuw : 25 Pluv. X en 1828, *Borsbeek*; KREGL. 293 ; 1836, *Borsbeek*, KREGL. 293 ; — voorts *Borsbeek* : Atlas Buurtwegen ; Atlas Waterloopen ; Kadaster (ook *Borsbeéck*) ; — *Borsbeek* : A. JOURDAIN-L. VAN STALLE, Dictionnaire encycl. de géogr. hist. du roy. de Belg. I (*Bruxelles*, [1896]), 155 ; GUYOT, Nouveau dict. des communes, 7e éd. (*Bruxelles*, s. d.), 55 ; kaart Milit. Cartogr. Instit.

* * *

De verklaringen van Borsbeek door GRAMAYE (1), KREGLINGER (2), STOCKMANS (3) en PEETERS (4) blijven hier buiten beschouwing, daar zij geen rekening houden met het taalkundig feitenmateriaal. Evenmin baten de oude spellingen, zonder opgave der bronnen, in werken of opstellen zooals dit van L. VAN GEENHUYZEN (5).

(1) I. B. GRAMMAY [= J. B. GRAMAYE], *Antverpiae Antiquitates et oppidorum, municipiorum, pagorum, dominiorum, quae sub ea (Bruxellae, 1610), 114* : „Fonti Torrentum”, in margine *Borsbeeck* [uitg. 1708, blz. 29].

(2) KREGL. 228 : „ruisseau de sangliers”.

(3) STOCKMANS, *Gesch. Mortsel*, 400 : „beek door het beukenbosch” ; zie variantenapparaat, a. a. 1284.

(4) H. PEETERS, Oorsprong der namen van de gemeenten en gehuchten der provincie Antwerpen (*Antwerpen*, 1892 [1893]), 56 : persoonsnaam *Bor*, wortel van *Borman* of *Borremán* ! — Zie ook de volksverklaring uit *beurs* bij SCHOBENS, *Env. Anv.*, 252.

(5) L. VAN GEENHUYZEN, *Oude bouwkunst in België. De Bouwgids XXIII* (1931), 118-21, blz. 118 : 1042, *Bursebeke* ; 1230,

Op grond én van de middeleeuwsche vormen én van de phonetische evolutie, mag men Borsbeek in oorsprong identisch achten met Borsbeke (O.-Vla.), dat in 825 (kop. Xe e.) *Bursitbace*, *Bursitbece* (1) luidde en ongetwijfeld op dezelfde formatie berust als het naburige Burst, a° 825 (kop. Xe e.) *Bursitia* (2). Dat voor het Antwerpsche Borsbeek geen enkele vorm met *-t* bekend is, doet geen afbreuk aan de gelijkstelling met het Oostvlaamsche Borsbeke; want ook in het compositum Borsbeke was de *-t* reeds, op natuurlijke wijze (3), verdwenen op het oogenblik dat de vroegst overgeleverde spelling van Borsbeek voorkomt (4). Bij het simplex Burst (5) bestond er daarentegen geen aanleiding tot wegval van de *-t*, omdat in de consonantengroep *-rst* absoluut auslautende *-st* meer weerstand biedt en veeleer de *r* gesyncopeerd of geassimileerd wordt (6).

Van taalkundige zijde ligt het voor de hand, dat men

Borcebeke; „latertijd *Boorsebeke*, om ten slotte bepaald in *Borsbeek* over te gaan”.

(1) MANSION, Voorn. Best., 25.

(2) MANSION, Voorn. Best., 25.

(3) Samentreffen van consonanten in composita of afleidingen: zie o. m. MANSION, O. G. N., 277 en vgl. b. v. *Rumpsche Scheybeek* naast *Rumpstische Scheibeek* (Kadaster Rumst).

(4) Varianten van Borsbeke, volgens F. DE POTTER - J. BROECKAERT, *Gesch. gem. O.-Vla.*, 5^e reeks, I (*Gent*, 1900), Borsbeke, blz. 2 : 811-870, juxta *fluviola Bursitbace*; 1010, *Borsbeka*; 1212, *Bruesbeke*; 1368, *Brusbeke*; XIVE e. [eijnsboek], *Borsenbeke*; — dial. *bursbeke*.

Aldaar wordt ook de etymologie medegedeeld van Kan. DE SMET (*born „water”*) en G. BERNAERT (*psn.*, ofschoon niet bij FÖRSTMANN).

(5) Oude spellingen van Burst, volgens F. DE POTTER - J. BROECKAERT, *ibid.*, Burst, blz. 2 : 1042, *Bursitia* juxta *fluviolum* Burste; 1151, *Burst*; 1209, *Bursta*; 1220 en 1221, *Borst* en *Bost*; 1224, *Burst*; 1229, *Bust*.

(6) Vgl. ook de dialectische uitspraak; op onnauwkeurige wijze weergegeven door I. TEERLINCK, *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon I* (*Gent*, 1908-1910), 236 en III 2 (*Gent*, 1922); 368 : *bust*. — Voor Borsbeke, *ibid.* I, 236 en III 2, 367 : *bosbekē*, „Er zijn er die *Busbeke* zeggen”.

Bursitia, waarbij het compositum *Bursitace*, opvat als een *-itja*-afleiding van *pburs-* (1). Dat dit element in verband zou staan met den Hgd. plantnaam *porst*, zooals FÖRST. II 1, 543 en 649 meende, wordt te recht door MANSION, O. G. N., 78-79 verworpen (2).

CARNOY ziet verwantschap met Fra. *brousse*, *broussaille*, *brosse* en vertaalt „ruisseau dans les broussailles” (3).

MANSION ging aanvankelijk terug op Kelto-Rom. **Bursëtum*, zonder er een verklaring van voor te stellen (O. G. N., 79, 124); in Voorn. Best., 25 hecht hij aan het element *bors-*, *burs-*, hier vermoedelijk als Onl. beschouwd, de beteekenis „stekelharen van dieren (varkens, enz.), dicht (stekend) kreupelhout”, en waarschuwt er voor dit zonder meer te vereenigen met de Rom. *Bors-*, *Bours-*namen of Fra. *brosse*, *brousse* enz., ondanks de treffende betekenisovereenkomst (4).

Voorheen gaf VINCENT geen beteekenis op (5); thans beschouwt hij het als een Rom. (naar MANSION, O. G. N., 180 vóór-Germ.?) plantnaam (6).

(1) Over plaatsnamen op *-itja*- vooral MANSION, O. G. N., 77-79.

(2) De oorsprong van Hgd. *porst* is zeer duister, om reden van de verscheidenheid der vormen: J. u. W. GRIMM, Dt. Wb. I (Leipzig, 1854), 1539 *Berz*, *Birtz* m. „myrica, tamaris”, gewoonlijk *bors*, *pors*, *porsch*; *ibid.* II (Leipzig, 1860), 245 *Bors* m. „myrica, ledum palustre”, *pors*, *porsch*, wovon ein alter gau *Bursibant* den namen führte; *ibid.* VII (bearb. von M. von LEXER, Leipzig, 1889), 2003 *Porsch* m., auch *porst*, *post* „ledum palustre”; W. MÜLLER, Mhd. Wb. mit Benutzung des Nachlasses von G. F. BENECKE I (Leipzig, 1854), 222 *Borse*, *Borser* „myrtenbaum”; — hiernaast Mndd. On. De. Zwe. *pors* (F. KLUGE, Etym. Wb. der dt. Sprache [Berlin-Leipzig, 1934¹¹], 452-53, s. v. *Porst*).

(3) Env. Brux., 167; Dict. I, 82; o. m. nog Dict. I, 79 (s. v. Boorse), 87 (s. v. Bourseigne-Neuve), 104 (s. v. Burst — Onl. *borst*, *burs*), 105 (s. v. Buzenol); *Kon. Vla. Ac., Versl. en Med.* 1939, 823; vgl. *Lew. Bijdr.* XV (1923), 136 „gagelbeek”.

(4) Deze verklaring werd o. m. overgenomen door J. VAN OVERSTRAETEN, *Toerisme* XX (1941), 100.

(5) A. VINCENT, N. 1. Belg., 3.

(6) *Hand. Com. Top.* XVI (1942), 231, naar aanleiding van Borsu.

LINDEMANS' meening, dat *Bursit*-, evenals *Beverst*, *Beerst* e. a., een *-st*-afleiding zou zijn van den beeknaam *bibara* „water” (1), is zoowel in fonetisch als in morfologisch opzicht bezwaarlijk te verantwoorden. Ook de hierboven medegedeelde beeknaam *Burste* (1042, *Bursitia juxta fluviolum Burste*) kan, indien de tekst van DE POTTER-BROECKAERT betrouwbaar is, om wille van de *t* moeilijk verklaard worden als een oorspronkelijke waternaam : hij werd waarschijnlijk geabstrahéerd uit *Bursitace*, dat in 825 werkelijk als een „*fluviola*” (sic) bekend stond, of wel ontleend aan de plaats *Bursitia* — ofschoon veeleer het omgekeerde, waternaam > plaatsnaam, in de toponymische migratie als algemeene regel geldt (2).

Evenmin kunnen wij vrede nemen met de jongste hypothese van J. LINDEMANS over Borsbeke en Burst, in verband met het gehucht Bruisbeke te Letterhoutem en de Bruisbeek te St.-Lievens-Houtem (3). Zijn afleiding van Bruisbeke (1252, *allodium nostrum in parrochia de Parvo Houthem quod dicitur Bursebeke*) uit een voor den stam met *bron* verwant **burisa* „het borrelende, bruisende water” (4) is op zich zelf wel niet onmogelijk en past volkomen in de hydronymische semantiek ; maar *Bursitace* (Borsbeke) en *Bursitia* (Burst), die deze geleerde aldaar op dezelfde wijze schijnt te verklaren, laten geen rechtstreeksche interpretatie uit een element *bur-* toe. Want hoe ware in dit geval *-sit-* of *-sitia* te verklaren? Een combinatie *-is(a)* + *-it(ia)* is stellig te vermetel om

(1) J. LINDEMANS, Plaatsnamen. Een inleidende studie (*Brussel*, 1925²), 25, 33.

(2) Zie o. m. A. VINCENT, N. 1. Belg., 2-7.

(3) *Vla. Top. Ver., Med.* XVII (1941), 16.

(4) Volgens J. LINDEMANS zou het hydronymisch element *bever(ne)* verwant zijn met *bron*, *bier* e. dgl. en eenvoudig „borrelend water, bron” beteekenen : *Eig. Schoon-Brab.* XXIII (1940), 193 n. 1.

in aanmerking te worden genomen. Vooral ten overstaan van het vaak betuigd suffix *-itja*, dat inzonderheid bij plantnamen voorkomt (1), en van het element *burs-*, dat inderdaad als plantnaam geenszins hypothetisch is.

In zijn belangrijk werk „Waldbäume und Kulturpflanzen” heeft de Heidelbergsche anglist, J. Hoops, op taalkundigen, cultuur- en prehistorischen, archeologischen en botanischen grondslag de stelling verdedigd, dat de gerst de voornaamste graansoort van de Indogermanen zou geweest zijn (2). Hierbij worden vooral drie Idg. woordengroepen besproken, waaronder (blz. 359-63) deze van Lat. *far* < **fars* „Spelz” : -Germ. **bariz* „Gerste”, oorspronkelijk ntr. *-es-stam* (On. *barr* „Gerste”, Oe. *bere* „Gerste”, Got. adj. *barizeins* „Gersten-”); Lat. *farīna* „Mehl”; Gri. *Φερεφώνη* enz. „Korntöterin”; Slav. *bŕŕŭ* (Oksl. *bŕŕŭ* „eine Hirsenart”, Nslov. *ber*, Serv. *bar*, Czech. *bér*, *bru* „Fenchel”, Poolsch *ber* „Hirse”) met afleidingen (Oksl. *brašino* „Speise”, Nslov. Kroat. *brašno* „Speise”, Serv. Bulg. *brašno* „Mehl”, Kluss. *borošno* „Mehl”); Kelt. (Cymr. Corn. Bret.) *bara* „Brot, Kuchen”; — voorts Noordgerm. *barr* „Tannennadel”, Ags. *bearu* „Hain, ursprünglich wohl Nadelwald”, Oksl. *borŭ* waarschijnlijk „pinus”, Nslov. Serv. *bor* „Kiefer”, Bulg. *bor* „Tanne”, Kroat. *bor* „Lärche”, Czech. *bor* „Kiefernwald”, Poolsch *bor* „Fichtenwald”, Russ. *borŭ* „Nadelwald”; — verder, met dentaal suffix, On. *bu(r)sti* „Bürste”, Nhd. *borste*, Ohd. On. *burst*, Os. *bursta*, Oe. *byrst* „Borste” (Germ. **burs-tiz* < Idg. **bhr̥s-tis*), Oind. *bhr̥s-tis* [sic] „Spitze, Zacke”, Lat. *fasti-*

(1) Wij verwijzen slechts naar de voorbeelden bij MANSION, O. G. N., 77-78.

(2) J. HOOPS, Waldbäume und Kulturpflanzen im germanischen Altertum (*Strassburg*, 1905), 357-76; vgl. ook over het belang van de gerst in Oud-Engeland *ibid.*, 591-95, in Oud-Scandinavië *ibid.*, 627-31.

gium, < *fars-tigium (Idg. *bh̥rs-) „Spitze, Gipfel” ; enz. (1).

Al deze vormen bewijzen dat de Idg. wortel *bhar(es)-, *bher(es)- „puntig zijn”, waarvan o. m. nog Ndl. *baars* (visch) en Ohd. *parrēn* „starr emporstehen” (2), op aanzienlijke wijze in plantnamen vertegenwoordigd is (3). Het hierboven bedoelde Germ. bestanddeel *burs-* is in morfologisch opzicht te vergelijken met de groep van On. *barr* „1. dennenaalden, 2. gerst” (4) en in fonetisch opzicht (gereduceerd vocalisme) met Ohd. *burst*, Ndl. *borstel*. Deze beide groepen zijn bekend in de toponymie : de eerste o. m. door Eng. *Berwick* en *Barton* (5) ; de tweede b. v.

(1) Men vergelijke insgelijks A. WALDE - J. POKORNY, Vgl. Wb. der idg. Sprachen II (*Berlin-Leipzig*, 1927), 131-33; s. v. *bhāres-*, *bhōres-* „emporstehn ; Spitze, Borste, Kante, scharfe Kante, Ecke” en 134, s. v. *bhāres-* „Gerste”. — C. C. UHLENBECK, *Kurzgefasstes etym. Wb. der got. Sprache* (*Amsterdam*, 1900²), 24, s. v. *barizeins*. — K. BRUGMANN - B. DELBÜCK, *Grundriss der vgl. Gramm. der idg. Sprachen I en II 1, passim* (Register). — H. PEDERSEN, *Das indogermanische s im Slavischen. Idg. Forschungen V* (1895), 33-87, blz. 54. — E. LIDÉN, *Baumnamen und Verwandtes. Idg. Forschungen XVIII* (1905/06), 485-509, blz. 492. — N. JOKL, *Beiträge zur albanesischen Grammatik. Idg. Forschungen XXX* (1912), 192-210, blz. 208-10, naar aanleiding van Alb. *breθ*, *breði* „Tanne”. — Voorts de verschillende etymologische woordenboeken.

(2) FRANCK-VAN WIJK, *Etym. wb. Ndl. taal ('s-Gravenhage*, 1912, onveranderde herdruk 1929), 85, s. v. *borstel* ; J. VERCOULLIE, *Beknopt etym. wb. (Gent, 1925³)*, 47-48 en 414 ; O. SCHADE, *Alt-deutsches Wb. I (Halle/S., 1872-1882²)*, 42.

(3) Vgl. ook R. LOEWE, *Germanische Pflanzennamen. Etymologische Untersuchungen über Hirschbeere, Hindebeere, Rehbockbeere und ihre Verwandten* (Germ. Bibliothek hrsg. W. STREITBERG, 2. Abt. Untersuchungen und Texte 6). *Heidelberg*, 1913, blz. 13-17 (naar aanleiding van Got. *baírabagms*, Ohd. *brāma*, Ags. *brér*) en 108.

(4) J. FRITZNER, *Ordbog over det gamle norske Sprog I (Kristiania, 1886²)*, 116 ; R. CLEASBY - G. VIGFUSSON, *An Icelandic-English Dictionary (Oxford, 1874)*, 53 ; S. FEIST, *Etym. Wb. der got. Sprache (Halle/S., 1923³)*, 60, s. v. *barizeins*.

(5) J. HOOPS, *Waldbäume u. Kulturpflanzen*, 591 ; A. MAWER, *The chief Elements used in English Place-Names, being the second part of the Introduction to the Survey of English Place-Names (Engl. Place-Name Soc. I, 2). Cambridge, 1924*, blz. 5, s. vv. *bere*, *bere-tūn* en *bere-wic* [blz. 4 over Oe. *bearu* „grove, wood”].

door Zwe. *Böstebol* en *Bösterud* (1). Vermoedelijk heeft MANSION (Voorn. Best., 25), om wille van het vocalisme, het eerste lid van Borsbeek bij deze laatste reeks ondergebracht (maar dan zonder *-ti*-suffix, evenals b. v. On. *barr*), daar Mnl. *borstel* in de eerste plaats „varkenshaar” betee-kende (2) en Ndl. *borstel* werkelijk gebruikt wordt in ver-band met planten (3), vgl. *borstelgras* (*Nardus stricta* L.).

Doch de beteekenis „stekelharen van dieren (varkens, enz.)”, die MANSION niet zonder reden laat evolueeren tot „dicht (stekend) kreupelhout”, komt in het Germ. alleen toe aan vormen met een *-t*-suffix (inz. **burs-ti-*). Op on-rechtstreeksche wijze zou men dan *Bursitia* kunnen ver-klaren in den zin dien MANSION er aan hechtte, door een primair **burs-* te veronderstellen met de beteekenis van het secundaire **burs-ti-*. Dit bestanddeel **burs-* „stekel-haren van dieren > stekelige plant” (= **burs-ti-*) is voor-zeker te verantwoorden door vergelijking met al de andere Germ. en Idg. equivalenten, maar het blijft hypothetisch.

Er bestaat nochtans een echte Germ. plantnaam, die rechtstreeks aan dezelfde basisbeteekenis „puntig zijn” werd ontleend, zonder semantische overdracht van dier op plant : Fri. *burre*, *borre*, De. *Borre*, Zwe. (*kard*)*borre*, Me. *burre* (Eng. *burr*, *bur*) „klis”, de vooral bij de jeugd bekende plant met stekelige bollen, van het geslacht *Lappa*

(1) A. JANZÉN, *Dalsländska ortnamn. Namn och Bygd* XXX (1942), 40-87, blz. 48-49.

(2) Mnl. Wb. I, 1386. — Vgl. Hgd. *Borste* „steifes Haar” : *Bürste* „borstel”; Zwe. *borst* „Borste” : *borste* „Bürste”; De. *Börste* „Börste, Bürste”.

(3) Wb. Ndl. taal III 1, 606-07. — Door rechtstreeksche verge-lijking met een borstel ontstonden de Vla. plantnamen *borstels* „*Centaurea Jacea* L.” (te Wilrijk ; te Schelle *borsteltjes*), *borstelspar* „*Pinus Strobus* L.” (te Eksaarde en Zaffelare), *wijwaterborstel* = volderskruid (te Eksaarde en Zaffelare) : F. PAQUE, *De Vlaam-sche volksnamen der planten van België, Fransch-Vlaanderen en Zuid-Nederland met aanduiding der toepassingen en der genezende eigenschappen der planten (Namen, 1896)*, 61 en 408.

Tournef. (1). KLUGE (2) onderstelt hierbij Ags. **burr* < **burzu-* „die Borstige”, HOOPS (3) **burz-an* < Idg. **bhrs-* „Borstebüschel”, FALK-TORP (4) Idg. **bhrso*. Dit appellativum zou men ongetwijfeld met meer recht dan **burs-* = **burs-ti-* mogen aanvaarden als grondvorm van Borsbeek, *Bursitia* enz., indien al de bekende vormen niet duidelijk teruggingen op Germ. **burz-* (5). Dit moet regelmatig Onl. **burr-* geven, evenals b. v. Mnl. *merren* : Got. *marzjan* en Mnl. *erre* : Got. *airzeis* (6). Maar **burz-* berust in laatste instantie op **burs-* en *Bursitia* sluit eigenlijk een fonetische contradictie in zich : aan den eenen kant gereduceerd vocalisme *-ur-*, aan den anderen kant *-s-* (in plaats van *z*, Verner's wet). MANSION, O. G. N., 262 brengt *Bursit-*, zoowel als het hiermede te vergelijken *Fursitium* < Germ. **fursi-* „gaspeldoorn” (*ibid.*, 78), natuurlijk bij Wgm. *s*. Blijkens den nultrap van de basisvocaal schijnt deze *s* echter analogisch te zijn : mag men **bursitja-* en **fursitja-* beschouwen als oude Germ. appellativa, die nadien tot plaatsnamen verstarde, en is *-itja-* hier geen zuiver toponymisch formans dat ten tijde van de plaatsbenaming gehecht werd aan de appellativa **burs-* en **furs-* (**burz-* en **furz-*?), dan is de *s* te verklaren door assimilatie aan de *t* van *-itja-*. Voor *Bursitia* moet alleszins ook gere-

(1) Zie over deze plant : E. PAQUE, *op. cit.*, 201 (s. vv. kles, klessen, klet) en 202 (s. v. klisse) ; I. TEIRLINCK, *Flora diabolica. De plant in de demonologie (Antwerpen, [1924]), 236 ; ID., Flora magica. De plant in de tooverwereld (Antwerpen, 1930), 292-93 en 348.*

(2) F. KLUGE, *Etym. Wb. der dt. Sprache (Berlin-Leipzig, 1934¹¹)*, 71, s. v. Borste.

(3) J. HOOPS, *Waldbäume u. Kulturpflanzen*, 365.

(4) H. S. FALK - A. TORP, *Norwegisch-dänisches etym. Wb. I (Germ. Bibliothek. Heidelberg, 1910, s. v. Borre.*

(5) Zie ook W. W. SKEAT, *A concise etym. Dict. of the Engl. Language (Oxford, 1936), 68, s. v. burr.*

(6) Vgl. M. SCHÖNFELD, *Historiese gramm. van het Ndl. (Zutphen, 1932³)*, 58.

kend worden met invloed van de bekende hiermede verwante appellativa *bursti*, *bursta* (zie hierboven), waar de *s* regelmatig is bewaard gebleven.

Bursitia, uit Germ. **burz-* > **burs-* met invloed van *bursti*/*bursta*, beteekent aldus „plaats waar klis groeit”; Borsbeek duidt op den waterloop die door zulke plaats vloeit.

Het is echter niet volkomen noodzakelijk, Germ. **burz-*/**burs-* in dit geval op te vatten in zijn enge beteekenis „klis”, hoewel deze plant zeer verspreid is in de zandige streek tusschen Rupel en Antwerpen en bovendien door haar karakteristiek voorkomen aanleiding kan geven tot het ontstaan van een plaatsnaam. Wellicht vertegenwoordigt het toponymisch element *bors-* een der collectieve benamingen van zulke gewassen, die het volk, buiten en tegen elke wetenschappelijke classificering in, eenvoudig als „dorens”, „distels”, of „stekels” beschouwt; vgl. de talrijke *deurne-/doorn-*namen. Trouwens heeten de klissen te Esschen b. v. „stekels” en anderdeels is „klisse” te Herzele b. v. de aanduiding voor het kleefkruid, *Galium Aparine* L. (1). Ook het met *bors-* verwante Zwe. *borste* beteekent niet één bepaalde plant, maar zoowel *Cirsium heterophyllum*, als *Scirpus caespitosus* en *Nardus stricta*; in Noorwegen luidt het *borst*, *boste*, *bust*, *busting*, *bostegræs* (2).

Aldus zou onze interpretatie eenigszins overeenkomen met deze van MANSION; wij wenschen alleen de beteekenis van het door MANSION opgenomen bestanddeel te preciezeren tot „klis, stekelige grassoort” (3).

(1) E. PAQUE, *op. cit.*, 202 en 362. — Te Boom heeten de klissen *soldätskenope*.

(2) A. JANZÉN, *t. a. p.*

(3) Dial. *bust*, *beust* „struik” — volgens E. PAQUE, *op. cit.*, 47 (s. v. Beziebeust) en 68 (s. v. Brembust) te Oostham en omstreken — gaat eer terug op *bos* of *bosch*, dan op Germ. **burs-*/**burst-*.

In hoeverre bedoeld *burs-*, *bors-* samenhangt met Fra. *brosse*, *broussaille* enz. is hier slechts van zeer ondergeschikt belang, daar het Germ. zelf voldoende vergelijkingsmateriaal aan de hand doet. Vroeger werd dit Rom. appellativum weliswaar verklaard uit het Germ. (1), doch thans beschouwt men verwantschap tusschen beide als zeer twijfelachtig en wordt deze etymologie over het algemeen verworpen (2).

De plaatselijke uitspraak *børbe:k* (3), evenals b. v. *døst* "dorst,, (te Boom ontrond tot *bezba:k* en *dest*), bevestigt de hierboven voorgestane afleiding uit Wgm. *burs-* > *bors-*.

Wat de beteekenis aangaat, hoeft deze interpretatie van algemeen toponymisch standpunt uit niet verdedigd te worden : het type plaatsnaam < plantnaam vindt men nagenoeg in elke gemeente. Vermelden wij slechts ter illustratie uit het buitenland : pln. Bodok (Háromszék) = Roem. Bodoc, bij Oekr. *bodak* „Distelort" (4); pln. (en riviernaam) Tschorlu < Turksch *čorlú* = *čorlúk* „lieu plein d'épines, de chardons, de ronces", bij *čor*, *čör* „broussailles, morceau de bois" (5); vgl. ook de Zwe. elementen

(1) Aldus b. v. F. DIEZ, *Etym. Wb. der rom. Sprachen* (Bonn, 1853), 72, s. v. broza.

(2) O. BLOCH-W. VON WARTBURG, *Dict. étym. de la langue française I* (Paris, 1932), 103, s. v. brosse; A. DAUZAT, *Dict. étym. de la langue française* (Paris, [1938]), 116, s. v. brosse; W. MEYER-LÜBKE, *Romanisches etym. Wb.* (Heidelberg, 1924), nr 1417, aangehaald door MANSION, *Voorb. Best.*, 26.

(3) P. J. CORNELISSEN-J. B. VERVLIET, *Idioticon van het Antw. dial.*, Bijv. I (Kon. Vla. Ac., Reeks VI, 60). *Turnhout*, 1936, blz. 107 spelt *Børsbeek*.

(4) O. LIEBHART, *Die Ortsnamen des Szeklergebietes in Siebenbürgen* (Balkanarchiv, Bd. III), aangehaald door G. REICHENKRON, *Slavisch-Rumänisches I. Zs. f. slav. Phil.* XVIII (1942), 389-417, blz. 407.

(5) G. PASCU, *La route Iasi-Galați-Bazargic-Provadiia-Constantinople et Iasi-Hotin au XVIIIe siècle. Étude de toponymie roumaine.* *Zs. f. Nf.* XVIII (1942), 200-16, blz. 202.

håra en *finnskågg* voor bepaalde grassoorten, inz. *Nardus stricta* (1).

In geen geval, daarentegen, mag men voor Borsbeek denken aan Oudnld. *bors* „beer (verscheurend dier)” (2), waarvan trouwens de juiste historische waarde niet vaststaat (3), daar een *-itja*-afleiding bij diernamen niet gebruikelijk is.

De hier bedoelde beek, waaraan de gemeente haar naam ontleend heeft, is vermoedelijk de Koudebeek, die door Borsbeek loopt en uitmondt in het Groote Schijn (4).

Te Viersel bestaat er een *Bersbeke* (5), die door een romanticus zou begrepen worden als de „beek in de jachtdomeinen”, bij het in de middeleeuwsche epiek treffende *bersen* „jagen met speurhonden” (6). Waarschijnlijk is het echter een oude gewestelijke vorm van *Borsbeke*. Deze beek kan, wegens den afstand, bezwaarlijk in rechtstreeksch verband staan met den hier behandelde gemeentenaam, maar biedt alleszins een merkwaardig vergelijkingspunt, te meer daar de gelijknamigheid van verschillende waterlopen in éénzelfde gebied een niet ongewoon verschijnsel is.

(1) H. LINDBERG, Växter och ortnamn i Älvdalens socken. *Ortnamnssällskapet i Uppsala årskrift* 1944, 47-55, blz. 50-51.

(2) Wb. Ndl. taal III 1, 579-80; A. C. OUDEMANS, Bijdrage tot een Middel- en Oudnld. wb. I (*Arnhem*, 1870), 786; vgl. de hierboven vermelde etymologie van KREGLINGER.

(3) FRANCK-VAN WIJK, Etym. wb. Ndl. taal, 41 met Supplement door C. B. VAN HAEBINGEN (*'s-Gravenhage*, 1936), 14.

(4) EVENZOO SCHOBENS, *Env. Anv.*, 150. — G. BERNAERTS, *Etudes étymologiques et linguistiques sur les noms de lieux romans et bas-allemands de la Belgique II. Noms de lieux bas-allemands. Annales de l'acad. d'archéol. de Belg.* XL (1886), 124: „sur un affluent du Schyn”.

(5) 1665; Inde Luyt...west de *Bersbeke* ende noort de Vrunte van Vorsschoten, GAILL.

(6) Mnl. Wb. I, 969; M. LEXER, *Mittelhochdeutsches Handwb.* I (*Leipzig*, 1872), 282 en III (*Leipzig*, 1878), Nachträge, 87 *birs*.

2. Reet.

Heelemaal onzeker is de identificatie van de volgende vormen uit de XIIIe eeuw : 1261, Willelmus de *Riet*, GAILL. ; 1285, Balduinus *Reet*, *Bijdr. Gesch.* XXI (1930), 105 [Oork. St. Bern., nr 473].

XIVe eeuw : 1307, *Reeth*, STOCKMANS, *Gesch. Mortsel*, 475 (1) ; 1308 (n. s.), *Reeth*, ID., *Bijdr. Gesch.* III (1904), 127 ; 1308, *Reeth*, ID., *ibid.*, 129 ; 1309, *Reeth*, ID., *ibid.*, 130-34 ; 1309, *Reet*, *Anal. Hist. Eccl.* IX (1872), 38 en 41 (2) ; 1312, ecclesie de *Reet*, GAILL. ; 1315, inde prochghie vander *Reet*, GAILL. ; 1340, *Rieth*, GAILL. ; 1343 (o. s.), de prochie van *Reed*, GAILL. (3) ; 1350, *Reet*, GAILL. ; 1353 (in dorso), te *Reete*, GAILL. ; 1361, *Reeth*, GAILL. ; 1363, *Reeth*, GAILL. ; 1365, *Reedt*, GAILL. ; 1393, *Reet*, F. PRIMS, *Gesch. v. Antw. V*, 2 (*Antwerpen*, 1935), 61 ; XIVe e., *Rehet*, *Reet*, de decimis *Rethie*, GAILL.

XVe eeuw : 1414, *Reedt*, GAILL. ; 1420, *Reet*, GAILL. ; 1423, Henneken van *Reet*, *Bijdr. Gesch.* XXVII (1936), 368 ; 1424, L. van *Reet*, KREGL. 243 (4) ; 1427, *Reeth*, GAILL. ; 1429, *Reet*, GAILL. ; 1431, *Reeth*, P. J. GOETSCHALCKX, *Bijdr. Gesch.* II (1903), 574 en 576 ; 1432, *Reet*, GAILL. ; 1436, *Reeth*, GAILL. ; 1440, *Reeth*, GAILL. ; 1442, *Reet*, *Anal. Hist. Eccl.* I (1864), 233 (5) ; 1453-1459, *Reet*, (vooral) *Reeth*, GAILL. ; 1460, 1461, 1469, 1473, 1478, *Reeth*, GAILL. ; 1483, *Reet*, GAILL. ; 1485, *Reeth*, GAILL. ;

(1) Zie ook J. B. STOCKMANS, *Bijdr. Gesch.* III (1904), 126 en ID., *Gesch. Hof v. Wolfscate*, 23.

(2) STOCKMANS, *Gesch. Mortsel*, 442 *Reeth*.

(3) Evenzoo F. PRIMS, *Gesch. v. Antw. IV*, 3 (*Antwerpen*, 1933), 98.

(4) Vandaar ook SCHOBENS, *Prov. Anv.*, 7.

(5) Zie eveneens H. SEL, *Proeve van historische mengelingen over 't land van Rumpst*, en in het bijzonder over de heerlijkheid van Boom (*Leuven*, 1873-1878), 270 n. 2 ; STOCKMANS, *Knopboek*, 76.

1486, *Reede*, *Anal. Hist. Eccl.* III (1866), 388 ; 1486, 1487, 1493, *Reeth*, GAILL. ; 1492 (kop.), *Reedde*, *Anal. Hist. Eccl.* XXVIII (1900), 177 ; 1496, *Reeth*, CUVELIER, Dénombr., 519 ; XVe e., *Reed*, *Reede*, *Anal. Hist. Eccl.* XXVIII (1900), 177 ; XVe e., Jan van *Reedt*, S. A., Fonds Kontich nr 7 (chyns vriesele), f° 9 r°.

XVIe eeuw : 1504, *Reeth*, GAILL. ; 1517, *Reedt*, GAILL. ; 1524, Gabriel van *Reeth*, GAILL. ; 1526, *Reth*, KREGL. 294 ; 1528, **Reecht*, **Reecth*, S. A., Fonds Niel nr 46, passim (1) ; 1530, Jan *Reth*, F. PRIMS, *Gesch. v. Antw.* VII, 3 (*Antwerpen*, 1940), 70 n. 1 [kapelaan O. L. V. Antw. ; identificatie onzeker] ; 1536, *Reet*, STOCKMANS, *Gesch. Mortsel*, 242 n. 1 ; 1538, *Reet*, *Reeth*, GAILL. ; 1538, *Reeth*, (tweemaal) *Reeht*, GAILL. ; 1538, *Reet*, STOCKMANS, *Bijdr. Gesch.* II (1903), 603 (2) ; 1e helft XVIe e., *Reet*, GAILL. ; 1551, *Reeth*, (éénmaal) *Reth*, (tweemaal) *Reedt*, (éénmaal) *Reeht*, GAILL. ; 1553, *Reeth*, GAILL. ; 1557, *Reedt*, S. A., Fonds Aartselaar nr 72, f° 5 v° ; 1560, *Reedt*, KREGL. 243 (3) ; 1568, *Reeth*, S. A., Fonds Boutersem (Kontich) nr 2 C, f° 13 r° en passim (f° 6 v° michiel van *Reeth*) ; ca 1570, *reeth*, S. A., Fonds Schelle nr 4, f° 8 v° ; 1573, *Reeth*, STOCKMANS, *Gesch. Mortsel*, 233 ; 1585, *Reeth*, GAILL. ; 1589, *Reet*, GAILL. ; 1589, bois scituez à Contwyck, *Rethen* et Baerloes, GAILL. (4) ; 1593, *Reeth*, KUYL, *Hoboken*, 265 ; ca 1596, *Reeth*, S. A., Fonds Schelle en Niel nr 6, f° 34 v° ; 1597, *Reeth*, GAILL. ; einde XVIe e., *Reeth*, KUYL, *Hoboken*, 67 n.

XVIIe eeuw : 1600, *Reet*, GAILL. ; begin XVIIe e., *Reeth*,

(1) O. m. f° 12 r°, 13 r°, 13 v° *Reecth* ; f° 15 r°, 17 v° *Reeth* ; f° 2 v° Gabriel van *Reecht* ; f° 12 r° Woutere van *Reecht* ; f° 15 r° Joes van *Reecht*.

(2) P. J. GOETSCHALCKX, *Bijdr. Gesch.* XIV (1922/23), 328 *Reeth*.

(3) Vandaar ook SCHOBENS, *Prov. Anv.*, 8.

(4) D. i. Kontich, *Reet* en *Waarloos*. — Dit excerpt werd reeds gepubliceerd door K. DE FLOU in *Kon. Vla. Ac., Versl. en Med.* 1925, 722.

S. A., Fonds Kontich nr 7 (Chynsb. Vrysel), f° 8 v° ; 1605, *Reeth*, E. STEENACKERS, Boom in het verleden (*Lier*, 1907), 190 ; 1607, *Reeth*, S. A., Fonds Schelle en Niel nr 7, f° 17 v° ; 1610, *Reet*, GAILL. ; 1614, *Reeth*, GAILL. ; 1614-1615, *Reeth*, GAILL. ; 1625, *Reedt*, GAILL. ; 1626, *Reeth*, S. A., Familie-archief der heeren v. Niel (catalogus 45) nr 9, f° 3 r° ; 1627, *Reeth*, P. J. GOETSCHALCKX, *Bijdr. Gesch.* XIV (1922/23), 361-62 ; 1645, *reeth*, S. A., Fonds Kontich nr 11, C 2, f° 3 r° ; 1^e helft XVIIe e., *Reeth*, GAILL. ; 1^e helft XVIIe e., *Reedt*, LE ROY, Not. March., kaart tusschen blz. 54-55 ; 1650, *reet*, S. A., Fonds Kontich nr 11, A 2, f° 6 r° ; 1650, *Reeth*, *reeth*, S. A., *id.*, B 1, resp. f° 3 v° ; 7 r° ; 1651, *Reeth*, *reeth*, S. A., *id.*, B 1, f° 11 v° ; 1655 (kop. XVIIIe e.), *Reedt*, *reedt*, S. A., Fonds Boutersem (Kontich) nr 5 (2e helft : Cijnzen), f° 7 v° (f° 9 v° Cornelius Van *reeth*, f° 12 r° Cornelius van *Reedt*) ; 1656, *Reet*, GAILL. ; 1664, *Reeth*, S. A., Fonds Kontich nr 11, B 9 ; 1664, *reeth*, S. A., *id.*, B 10 ; 1664, *Reeth*, *reeth*, S. A., Fonds Wolfsvelde (*Reet*) nr 1, resp. f° 1 r° , 9 r° ; 1667, *Reeth*, S. A., Fonds Kontich nr 11, A 3, f° 7 r° ; 1672, *Reeth*, GAILL. ; 1674, *Reeth*, S. A., Fonds Kontich nr 11, A 1 ; 1674, *Reedt*, S. A., Fonds Waarloos nr 42, f° 22 r° , 26 r° ; 1674 (kop. 1765), *Reeth*, *Reedt*, S. A., *id.* nr 43, resp. f° 24 r° , 28 r° ; 1677, *Reedt*, LE ROY, Not. March., kaart tusschen blz. 92-93 ; 1678, *Reedt*, *Id.*, *ibid.*, 245 ; 1682 (kop. 1691), *Reet*, S. A., Fonds Kontich nr 458, f° 1 r° ; 1684 (kop.), *Reethe*, VANNÉRUS, Ivt. St. Mich., 36 ; 1687, *Reet*, GAILL. en E. STEENACKERS, Boom in het verleden, 7 ; 1691, *Reedt*, S. A., Fonds Kontich nr 458, f° 19 r° ; 1695, *Reet*, GAILL.

XVIIIe eeuw : 1720, *Reedt*, MIRAEUS-FOPPENS, Opera dipl. III, 279 (1) ; 1720-1730, *Reeth*, *Bijdr. Gesch.* I (1902), 422 ; 1722, *Reedt*, S. A., Fonds Wolfsvelde (*Reet*) nr 1,

f° 5 r° ; 1725, *Reeth*, Gillis van *Reet*, *Reet*, S. A., Familiearchief der heeren v. Niel nr 10, resp. f° 6 v°; 17 v°, 20 v° (1); 1728, *Reedt*, S. A., Fonds Wolfsvelde (*Reet*) nr 1, f° 5 v° ; 1733, *Reedt*, S. A., Fonds Kontich nr 11, B 1, los blad ; 1736, *Reet*, GAILL. ; 1753, *Reedth*, *reedth*, S. A., Fonds Boutersem (*Kontich*) nr 5 (1^e helft : Leenboeck), f° 48 r° vlg. (f° 66 r° michiel van *rheedt*) ; ca 1763, *rheedt*, S. A., *id.* nr 6, f° 43 r°, 52 r° enz. (2) ; 1765, *reedt*, S. A., *ibid.*, f° 157 r° ; 1765, *Reeth*, GAILL. ; 1767-1796, *Reedt*, *Reet*, *Reeth*, GAILL. ; 1777 (kop. ca 1831), *Reeth*, FERRARIS, Carte de la Belgique (*Bruxelles*, s. d.) ; 1780, *Reedt*, S. A., Fonds Kontich nr 11, C 5, f° 6 v° ; 1782, *Reedt*, S. A., *id.*, C 6, f° 11 r° ; 1787, *Reedt*, S. A., Fonds Kontich nr 12, passim ; 1787, *Reeth*, GAILL. (in 4 verschillende bronnen).

XIXe eeuw ; regelmatig *Reeth* : KREGL. 295 (25 Pluv. X, 1828; 1836) ; Atlas Buurtwegen ; Atlas Waterloopen ; Kadaster ; POPP ; H. TABLIER, Nouveau dictionnaire des communes... de Belg. (*Bruxelles-Liége*, 1877), 307 ; enz.

* * *

De vroegste pogingen om den naam *Reet* te verklaren getuigen van weinig critischen zin. Aldus ook KREGLINGER die, na enkele hypothesen van zeer ongelijke waarde (3), verkiest uit te gaan van *ryten* : „ce village tire peut-être son nom de ce qu'il a été détaché d'une autre commune (*Contich*) ; il voudrait donc dire partie arrachée” (4).

(1) Vgl. S. A., Familiearchief der heeren v. Niel nr 11 (nagenoeg dezelfde versie als S. A., *id.* nr 10), resp. f° 6 v° *Reeth*, 16 r° Gillis van *Reeth*; 18 v° *Reeth* en f° 8 r° Gillis van *Reedt*.

(2) Voorts aldaar, f° 56 r°, 57 r°, 58 r°, 59 r°, 104 r°, 105 r°, 149 r° ; — f° 17 r° *reedth* ; — f° 43 r°, 103 r°, 140 r°, 162 r° *reedt*.

(3) KREGL. 217 : *ree(d)* „terminé, achevé”, *rade of rode* „terrain pris sur un bois, sart, petit bois”, *R(h)eda* „déesse teutonique” !

(4) KREGL. 243. — Zooals gewoonlijk heeft H. PEETERS (Oorspr. der namen prov. Antwerpen, 81) ook in het toponiem *Reet* een persoonsnaam kunnen ontdekken : *Reeder*, *Redeman*, *Reding* !

Vgl. o. m. nog J. B. GRAMAYE, Antiquitates illustr. duc. Brabantiae (*Lovani-Bruxellis*, 1708), Antv. Antiq., 30 : „Rheta...

Reeds in 1893 verklaarde J. H. GALLÉE-Reet bij Elst (Gelderland), dat blijkens de oude vormen (1) met onderhavig toponiem mag gelijkgesteld worden, uit *raid, reede „weg”, vgl. Eng. road (2). JELLINGHAUS (FÖRST. II 2, 570) verbindt dit Geldersche Reet met *réd* „riet”.

Volgens J. MANSION, Voorn. Best., 132 „onzekere bet., vgl. mndl. rede, tocht, fri. reed, oprijweg; ook mndl. rede, reede... Als de slot-consonant *d* is, van *raid-, te vergelijken met fri. reed, ags. *rād*, het rijden, reis, overval (wortel van *rijden*); of van *bereiden*, de (*ge*)reede plaats, misschien reede voor schepen, met het oog op den naburigen Rupel. Minder waarschijnlijk is *reet*, scheur, of *riet*. Vgl. drie verschillende

vicius est, olim populosus, nunc etiam non contemnendus, à retentionibus apertum nomen habens, quas eatenus pertinuisse probat Goropius.” Zie, over de verwarring tusschen Reet en Retie bij GRAMAYE, ons opstel: Bijdrage tot de studie van de Vlaamsche -acum-namen. *Feestbundel H. J. van de Wijer I* (Leuven, 1944), blz. 321, met voetnoot 2.

Naar aanleiding van KRÉGLINGER's interpretatie valt te vermelden, dat J. LINDEMANS dit toponymisch element *reet* „scheiding” aanhaalt in *Is. Teirlinck Album* (Leuven, 1931), blz. 208: Over den pln. Ternat. Hetzelfde begrip wordt nog in talrijke andere pln. uitgedrukt: zie b. v. J. LINDEMANS, *ibid.* en *Hand. Com. Top.* IX (1935), 385-86; ook MANSION, Voorn. Best., 149 en CARNOY, *Dict.* II, 535 s. v. Slijpe; Duitsche equivalenten bij E. VON KÜNSSBERG, *Flurnamen und Rechtsgeschichte* (Weimar, 1936), 15.

(1) J. ANSPACH, *N. G. N.* III (1893), 222: XIe e., *Redh*; 1522, *Redtbroick*; 1709, *Reet*. — Vgl. geslachtsnaam 1415, van *Reet* en plaatsnaam *Ret* te Baarle-Nassau.

(2) *N. G. N.* III (1893), 352. — Aldaar worden ook door GALLÉE hiermede in oorsprong identisch geacht (behoudens verschil van casus): *Reden* (Veluwe) en *Wort-Reden* (onder Reden), waarvan J. ANSPACH, *t. a. p.*, 220-21 de volgende graphieën mededeelt.

Reden: 1028, 1059, *Rheten*; 1050, *Rethem*; 1050, *Redhen*; 1188, 1314, 1512, *Rede*; 1231, *Rethen*; 1276/81, 1300 enz., *Reden*; 1405, 1576, *Reeden*; 1442 enz., *Rheden*; 1546, *Rheede*; 1620, *Rhede*; 1756, 1793, *Rheeden*, *Rheede*.

Wort-Reden: 1188, *domus Warrede*; 1424, *Wortreden*; 1576, *Wort-bosch*. — Vgl. geslachtsnaam ca 1300, v. *Wortreden*; 1509, v. *Woertreden*.

In afleidingen: 1473, *Rhederbosch*; 1576, *Reder bosch*; 1457, *Rederbroek*; met geslachtsnaam 1244, v. *Redenbroke*; 1256, v. *Redebroke*. — Vgl. *Rhede* bij Boekholtz (Munster), met 1243, *Rederbruka* enz.; voorts geslachtsnamen 1212, 1340, v. *Rethem*; 1225, v. *Reden*; enz.

Reide's in Deutschland (Först.³ II, 564), die Jellinghaus verkeerdelijk met *riet* vereenigt" (1).

CARNOY, Dict. II, 482 geeft de voorkeur aan Mnl. *rede* „voie carossable", zij het ook met eenige aarzeling (2).

Naar het oordeel van F. PRIMS zou de volksbenaming *Heilig Reet* een vervorming zijn van „heilende of hellende rijt", waarin *rijt* = "afhellende plaats,, (3).

Hiernaast bestaat nog *reet* „het water waarin vlas of kemp te rotten gelegd wordt" (4); theoretisch mag dit evenzeer in overweging genomen worden, indien deze betekenis althans niet te jong is.

Op grond van de plaatselijke uitspraak [*ri.ət*, *ri:t*] kunnen *reet* „spleet, scheiding" en *riet* uitschakelen. PRIMS' interpretatie is topographisch zeer goed te verdedigen, maar van taalkundige zijde alleen aanvaardbaar als naast bedoeld *rijt* een synoniem *reet* bestaan heeft, berustend op oorspronkelijken ablaut. De afwisseling *Reijtbek* :: *Reedbek* te Broechem (5) zou men ter bevestiging hiervan

(1) In verband met *riet*, waarbij ook *reet*-vormen, worde terloops verwezen naar : J. BROEKEMA, *N. G. N.* II (1892), 184-87 ; J. ANSPACH, *N. G. N.* III (1893), 225-26 ; FÖRST. II 1, 1439-41 s. v. Hriad en II 2, 573 s. v. Rid ; Mnl. Wb. VI, 1379 ; te Mechelen 2e helft XVe e., Jan van *Riet* = Joannes de *Arudine*, G. VAN DOORSLAER, *Meclinia* IV (1924/25, uitg. 1925), 33.

(2) Men vergelijkte reeds CARNOY, *Env. Brux.*, 127 (volgens GALLÉE).

(3) *Kon. Vla. Ac., Versl. en Med.* 1940, 583-86.

Dit appellativum komt voor in KILLAAN (KIL. 1632 *rijte* „Canalis. & Locus humilis sive declivis" ; KIL. 1777 *ryte* „Canalis: & Locus humilis siue declivis"), niet in Mnl. Wb. Wel vindt men hier (Mnl. Wb. VI, 1403-04) *rijt* „sloot, gracht", dat trouwens in pln. goed bekend is : zie h. v. FÖRST. II 2, 574 s. v. Ride en H. J. MOERMAN, *N. G. N.* VII (1930), 22 ; vgl. 1294, usque medium rivi, qui dicitur *Ryt*, MIRAEUS-FOPPENS, *Opera dipl.* II, 879.

(4) Mnl. Wb. VI, 1309 s. v. reten. Zie o. m. nog L. W. SCHUERMANS, *Algemeen Vlaamsch Idioticon (Leuven, 1865-1870)*, 529.

(5) *Reibek*, Atlas Buurtwegen ; *De reybek*, Kadaster ; *Reyt Bek*, Atlas Waterlopen ; *le Reedbek*, PH. VANDER MAELEN, *Dictionnaire géographique de la prov. d'Anvers (Bruxelles, 1834)*, 36, 106 ;

kunnen aanhalen ; maar bij ontstentenis van oud materiaal kennen wij niet de juiste verhouding of de waarde van beide vormen. In de onderstelling dat bedoelde ablaut-variante *reet* zou bestaan hebben, dient dan nog bezwezen te worden dat de auslaut *-t* van den huidige gemeentenaam werkelijk primair is, wat sterk te betwijfelen valt (zie beneden).

De scharp-lange *é* in de uitspraak van Reet laat slechts Germ. *ai* toe ; zij is rechtstreeks bewaard in *reede*, maar historisch noch geographisch kan men verantwoorden dat Reet „reede voor schepen” zou beteekenen — het heeft nooit op de Rupel gelegen —, of „de gereede plaats” — in functie van het Romeinsch vlotstation te Rumst? (1). Wij verkiezen daarom de verklaring van GALLÉE en CARNOY (tevens een der hypothesen van MANSION), die zonder twijfel gesteund wordt door de topographie van de streek. De oorspronkelijke verbindingsweg (inz. voor voertuigen), vóór de indijking van de Rupel, tusschen Rumst en Schelle, de twee oude contrôleposten bij de vorming en de monding van de Rupel, liep over de hooge gronden van Reet en Boom. Hij heet thans te Boom-Reet 's-Heerenbaan (2).

De Reijtsbeek, Plan 1/10.000 van het Mil. Cartogr. Instituut. — Wellicht behoort hierbij de hoeve *Ter Rijt*, insgelijks onder Broechem (Antw.) : 1393, *ter Rych*, VANNÉRUS, Ivt. Tong., 31 ; ca 1671, De hoeve *vander Ryt*, LE ROY, Not. March., 187 ; 1676, De Hoeve *ter Reijdt*, GAILL.

(1) Zulke plaatsnamen o. m. bij FÖRST. II 2, 559.

(2) *Heerebaen*, *Heerbaen*, Atlas Buurtwegen Reet ; 's Heeren Baan, Kadaster Boom ; 's Heerenbaan, Kiezerslijst Boom voor 1938-1944 (in voege tredend op 1 Mei 1938). — Deze baan, die de grens vormt tusschen Boom en Reet, heette bij het einde der XIXe eeuw : *Groote 's Heeren baan van Schelle naar Rumpst*, *Groote 's Heere Baan*, Atlas Waterloopen Boom ; *Groote heeren Baen conduisant de Niel à Rumpst*, *Groote Heeren baan of weg van Rumpst naar Lier* (sic), *Groote Heere baan van Niel naar Rumpst*, *Groote heeren baan of weg van Rumpst naar Niel*, Kadaster Boom ; *Groote Heere Baen*, POPP (plan v. Reet) ; *Groote Heir Baan*, *Groote heeren (baan)*, *de grooten heere Baen*, Kadaster Reet.

In de XIXe eeuw ook bekend als *Kruiskenslei* + *Molenstraat* + *Galgestraat* : *Kruyskensley*, Atlas Buurtwegen Boom ; *Kruiskens*

Aan dezen weg heeft Reet, dat juist ligt tusschen Rumst en Schelle, zijn naam ontleend, wellicht niet onmiddellijk uit Mnl. *rede* (Mnl. Wb. VI, 1143), maar uit den er mede ablatenden vorm die voorhanden is in Ohd. *reita*, *reitî* „currus, Kriegszug” (1), Fri. *reed* „wagenpad, oprijweg” (2), Ags *rād*. Of mag men zich verzetten tegen Mnl. Wb. en voor Mnl. *rede* eveneens Germ. *ai* aannemen? AHeszins was dit appellativum onder zijn gewone Middelnederlandsche gedaante in de Rupelstreek nog bekend tijdens de XVIIIe eeuw : vgl. te Niel, a^o 1789 eene behoorlijke *rede* ofte wegh (3).

Ley, POPP (plan v. Boom) ; Weg gen. *Kruyskens Ley*, *De Kruyskens Lei*, Kadaster Boom — *Molestræet*, Atlas Buurtwegen Boom ; *Molestræet*, POPP (plan v. Boom) ; *de Molenstræet*, E. STEENACKERS, Boom in het verleden, 45 — *Galgestraet*, Atlas Buurtwegen Boom ; *Galge stræet*, POPP (plan v. Boom).

Voorts nog aangeduid als : *weg naar Boom*, Atlas Waterloopen Boom ; *Chemin de Boom*, Plan Boom 1/10.000 van het Mil. Cartogr. Inst.

De kortste verbinding tusschen Rumst-Terhagen en Niel-Schelle loopt thans doorheen het dorp van Boom, langs de Kapelstraat en Vrijheidstraat, niet ver van de Rupel. Maar de Vrijheidstraat was, zelfs tijdens de eerste eeuwen na de indijking van deze rivier, niet altijd bruikbaar en zeker niet voor voertuigen, om wille van de overstromingen (vroegere naam : *Broekstraat*, E. STEENACKERS, Boom in het verleden, 33). Dat de Kapelstraat om dezelfde reden niet de oorspronkelijke verbindingsweg was tusschen Boom en Rumst (evenmin als de Vrijheidstraat tusschen Boom en Niel), wordt bewezen door het feit dat er in de XIXe eeuw te Boom nog een speciale „Rumstsche straat” bestond (*Rumpstschestræet*, Atlas Buurtwegen Boom ; *Rumpstsche Straet*, POPP), die van de Kapelstraat weg, over de hoogere gronden (Schomme en Boschstraat) naar Rumst leidde. In de benamingen „Broekstraat” en „Rumstsche straat” ligt aldus een onrechtstreeksch bewijs voor het groote belang van de huidige 's-Heerenbaan vóór en de eerste eeuwen na de indijking (inz. XIIIe eeuw).

(1) O. SCHADE, *Altdeutsches Wörterbuch II (Halle/S., 1872-1882)*, 709.

(2) Vgl. Ofri. *bén*, *stén*, *bréd* : W. STELLER, *Abriss der altfriesischen Grammatik...* (Samml. kurzer Gramm. germ. Dial., begr. W. BRAUNE, hrsg. K. HELM, C. Abrisse, 5). *Halle/S.*, 1928, blz. 14.

(3) S. A., *Familiearchief der heeren v. Niel nr 11, f° 37 r°*. — Men vergelijke ó. m. ook L.-L. DE BO, *Westvlaamsch Idioticon*, heruitgeg. door J. SAMYN, 797, beteek. „karreweg”.

Dat de eind *-t* van Reet op *-d* teruggaat, kan men gereedelijk aanvaarden op grond van *Reederbosch* (uit bronnen der streek zelf, nl. Reet en Kontich), tegenover het nochtans vroeger (?) maar alleen in minder eigen bronnen (Leenhof te Mechelen) voorkomende *Reeterbosch* (1). Deze laatste vorm is wel te verklaren door analogie naar den enkelvoudigen gemeentenaam, waarin de slot *-d* op regelmatige wijze verscherpt werd. Als men rekening houdt met den aard van de bronnen en gelijkaardige gevallen in de Nederlandsche historische phonetica over het algemeen (2), dan ligt het voor de hand *Reeterbosch* af te leiden uit een oorspronkelijk *reed* (bewaard in *Reederbosch*, doch als simplex normaal *reet* geworden); want het omgekeerde, *Reederbosch* uit oorspronkelijk *reet*, is in dit verband moeilijker te verdedigen. Bovendien wordt deze verklaring eenigszins gestaafd door de oudere spellingen van de hierboven bedoelde Noordnederlandsche equivalenten (3). Het variantenapparaat van het hier behandelde Antwerpsche Reet is minder doorzichtig: aan den eenen kant vormen als *Reed*, *Reede*, *Reedde* (trouwens niet alle even betrouwbaar), aan den anderen kant *te Reete* (4). Maar het dubbele

(1) 1453-1459, Bosch geheeten *Reeterbosch*... Bosch geheeten oec *Reeterbosch*, GAILL. [Leenhof v. h. land v. Mechelen]; 1473, ij plecxkens bosch geheeten *Reether bosch*, GAILL. [Leenhof v. h. land v. Mechelen] (zie ook K. DE FLOU, *Kon. Vla. Ac., Versl. en Med.* 1925, 714); 1538, Bosch geheten *Retter bosch*, GAILL. [Leenhof v. h. land v. Mechelen]; 1617, Bosch genaempt *Den Reedderbosch*, GAILL. [Registre oft Cohier... v. Reeth]; 1° helft XVIIe e., Stuck landts gelegen aent *Reederbosch*, GAILL. [Register der tiende onder Kontich, Waarloos en Reet].

(2) Zie b. v. M. SCHÖNFELD, *Historiese grammatika v. h. Nederlands (Zutphen, 1932^a)*, § 41, inz. blz. 52-53 (Opm. 1-2).

(3) XIe e., *Redh* — 1050, *Redhen*; 1188, 1314, 1512, *Rede*; enz. — 1188, *Warrede*; 1424, *Wortreden* — inz. 1473, *Rhederbosch*; 1576, *Reder bosch*; 1457, *Rederbroek*; enz. Zie hierhoven, blz. 139, voetnoten 1 en 2.

(4) De graphieën op *-dt* zijn in dit opzicht natuurlijk weinig bruikbaar.

feit, dat de oudst bekende spellingen van dit toponiem slechts dateeren uit het begin der XIVe eeuw en dat de eenige verrassende vorm, te *Reete*, voorkomt op den rug van een bron van 1353, laat ons niet toe te twifelen aan de afleiding uit Germ. *raid- „weg”, die zoowel taalkundig als historisch en topographisch te verantwoorden is.

Ook wat de semantiek van de plaatsnamen betreft, hoeft een dergelijke interpretatie geen verwondering te wekken. Verschillende andere toponiemen worden immers door vooraanstaande geleerden uit hetzelfde begrip verklaard. Aldus *Lowaige*, de Waalsche naam van de gemeente Lauw, < Fra. lidw. *le* + Ndl. *weg* (1); *Lede* < Onl. *letha* „weg, doorgang”, (2); het Luxemb. bestanddeel *kiém* (Luiksche *tchin*) = *caminus* „weg, inz. Romeinsche baan”, (3); Romaansch *pige*, *pire* < *petreum* of wellicht **petricum* „chemin empierré” (4); het Noorsch-Zweedsche bestanddeel *eid*, *ed* „weg bij of tusschen water(loopen)” (5); enz.

Ten overstaan van deze verklaring, die in alle opzichten

(1) J. VANNÉRUS, Le nom de *Lowaige*. *Hand. Com. Top.* XV (1941), 135-204. Deze verklaring wordt o. m. ook aanvaard door M. A. A(RNOULD), *Revue b. de phil. et d'hist.* XXI (1942), 596-97.

(2) J. MANSION, O. G. N., 166-67; *Id.*, Voorn. Best., 92-93.

(3) J. VANNÉRUS, Le terme luxembourgeois „*Kiém* = *Caminus*”. *Hand. Com. Top.* X (1936), 277-332. — *Id.*, Le luxembourgeois „*Kiém*” et le liégeois „*Tchin*”. Notice supplémentaire. *Ibid.* XI (1937), 31-57. — Zie nochtans ook de critiek van H. DRAYE, *Hand. Com. Top.* XVII (1943), 378-79, in verband met de *Ferme de Kinimont* te Neerheilisse.

(4) J. VANNÉRUS, Les appellations régionales *pige* et *pire* („chemin empierré”) en Belgique et en France. *Premier Congrès international de top. et d'anthrop. Actes et mémoires* (Paris, 25-29 juillet 1938). Paris, s. d. (1939), blz. 56-64. — *Id.*, Les termes „*Pire*” et „*Pige*” en Belgique et dans les pays voisins. *Hand. Com. Top.* XVII (1943), 19-65 [blz. 33-36 en 61-62 : uit **petreum* insgelijks Ndl. Eng. *pier* en Limb. pln. *Peer*; vgl. blz. 20 Wa. *tidje*, *tige* „chemin (bordé de gazen), chemin de terre”, uit *terreum*].

(5) B. FLEMSTRÖM, Krängede och Gesunden. *Ortnamnssällskapetets i Uppsala årskrift* 1943, 28-35, inz. blz. 31 en 32.

bevredigt, is *reet* „vlaspoel”, wellicht **hrait-* (1), veeleer problematisch.

Het ware natuurlijk interessant, in aansluiting met deze studie, de plaatsnamen met *reet/reed* op systematische wijze, geographisch en cartographisch, te onderzoeken. In de hoop dat iemand zich hiervoor moge inspannen, worden enkele toevallig opgeteekende toponiemen medegedeeld, zonder waarborg nochtans voor wat de beteekenis betreft in elk geval afzonderlijk.

Te Lint bij Kontich : 1266, in parrochia de Conthecha, in loco qui dicitur *Reeth*, GAILL. en *Bijdr. Gesch.* XI (1912), 340 (2) ; 1718 (kop. einde XVIIIe e.), over *de Lintsche Reeth* groot i5 R.; S. A., Fonds Kontich nr 11, C 1, f° 1 r° ; 1746, over 4 a 5 roeden erve *Lintsche reet* als nu beplant met boomen, S. A., *id.*, C 1, f° 9 r° ; *Lentz Reeth*, *Lentzs Reeth*, Kadaster (sectie D) ; *Linth Reet*, POPP.

Stuk land te Schelle : 1797, *Het Reethveld*, GAILL.

Te Wommelgem : 1797, *Het Reet*, GAILL.

Te Meerhout : 1524, Den chijns in den hof van *Reedeken*, Eenen beempt op *de reekensvoort*... De hoeve aent *dreethol*, F. PRIMS, *Kon. Vla. Ac., Versl. en Med.* 1940, 609, 610.

Te Oorderen : 1284, medietatem trium hont cum dimidio allodii, iacentium in... loco qui dicitur *Reth*, P. J. GOETSCHALCKX, *Bijdr. Gesch.* IX (1910), 358 [Cartul. St. Mich., nr 307].

Weide te Westmalle : 1241, *Rith*, *Bijdr. Gesch.* IX (1910),

(1) Vgl. FRANCK-V. WIJK, *Etym. wb. Ndl. taal*, 540 s. v. II *reet* „hennepbraak”.

(2) Identisch met P. J. GOETSCHALCKX - B. VAN DONINCK, *Oorkondenboek der abdij van St-Bernaards aan de Schelde I (Antwerpen, 1926)*, 272, nr 267. Het is echter niet onmogelijk dat *Reeth* in bedoeld citaat de gemeente zelf aanduidt, die pas in 1308 tot afzonderlijke parochie van Kontich afgescheiden werd ; zie STOCKMANS, *Bijdr. Gesch.* III (1904), 123-28.

143 ; 1293, *Rieth*, K. DE FLOU, *Kon. Vla. Ac., Versl. en Med.* 1925, 722. — Of wel bij plantnaam *riet*?

Te Berg : 1286, supra *Riet*, *Bijdr. Gesch.* X (1911), 379.

— Of wel bij plantnaam *riet*?

De in de Rupelstreek zeer bekende familienaam *van Reeth* is ongetwijfeld ontstaan uit den gemeentenaam.
